

Igor BIZJAK

Metodologija za popis poslovnih con in subjektov inovativnega okolja na območju Slovenije

Časovni okvir projekta: 1. 4. 2018–31. 9. 2019 (18 mesecev)

Financiranje projekta

Projekt je bil pridobljen na razpisu za ciljne raziskovalne programe v letu 2017 in ga 50-odstotno financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, 38-odstotno Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ter 12-odstotno Ministrstvo za okolje in prostor.

Izhodišča projekta

V uvodu izhajamo iz spoznanja, da Slovenija še nima strategije upravljanja na področju poslovnih con in subjektov inovativnega okolja. Prav tako država za zdaj še nima celovitega strateškega razvojnega dokumenta na področju spodbujanja razvoja in umeščanja poslovnih oz. podjetniških, industrijskih, proizvodnih, obrtnih, storitvenih in drugih con, kot jih velikokrat imenujemo, v prostor. Terminologija na tem področju še ni usklajena, tako da so načini in oblike njihovega pojmovanja zelo različni in s tem je otežena tudi njihova primerjava. To vrzel deloma zapolnjuje veljavna Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS), ki opredeljuje cilje in usmeritve dolgoročnega razvoja gospodarskih con v Sloveniji. V Operativnem programu za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 se omenja umestitev hitrorastočih podjetij v obstoječe poslovne cone, ki lahko delujejo tudi kot povezovalci med podjetji, če se umestijo v isto poslovno cono.

Osnovni problem je tako neobstoj časa prilagojene strategije upravljanja na področju poslovnih con in subjektov inovativnega okolja. Slovenija ima veliko različnih con, ki so različno poimenovane, različnih vsebin in velikosti. Vse to prispeva k razdrobljenosti in neorganiziranosti, saj si vsaka občina kot dober gospodar prizadeva vzpostaviti poslovno cono na svojem območju, čeprav zanjo nima ustreznih prostorskih, infrastrukturnih, poslovnih, organizacijskih in človeških zmogljivosti. Vse to vpliva na neracionalno in netrajnostno organizacijo prostora ter na povečanje negativnih vplivov na gospodarstvo in okolje, ki ga povzročajo nepovratna izguba razpoložljivih (velikokrat tudi kmetijskih) zemljišč, povečan potniški in tovarni promet, raba energije in neracionalno (včasih celo neupravičeno) investiranje v opremljanje zemljišč. Manjše občine težko zagotovijo vse potrebne prostorske in infrastrukturne pogoje (npr. zadostno velikost poslovne cone, zmogljiv priključek na električno omrežje, priključek na industrijski plin, priključek na železniško omrežje ipd.) in druge vire (človeške, finančne ipd.).

Namen, cilji in vsebina projekta

Osnovni namen projekta je konceptualna opredelitev in predlog akcijskega načrta za rešitev teh problemov:

- Prostorski raspored, tematska usmerjenost in obseg poslovnih con niso usklajeni med občinami,

regijami in državo in ne sledijo duhu nastajajoče Strategije razvoja Slovenije 2030. To ovira usklajen gospodarski razvoj na ravni države, regij in občin.

- Prostorska razmestitev poslovnih con ni usklajena z dejanskimi zmogljivostmi, ki jih ponujajo razpoložljiva funkcionalno degradirana območja. Vse to vpliva na netrajnostno rabo prostora ter zapravljanje razpoložljivih prostorskih, okoljskih, gospodarskih in človeških virov.
- Manjka splošno sprejeta opredelitev pojma poslovne cone v prostorskem, gospodarskem in pravnem smislu, kar ovira njihovo enotno evidentiranje.
- Obstoječa baza podatkov (SPIRIT Slovenija) po semantičnem obsegu, ažurnosti in kakovosti ni dovolj dobra za načrtovanje naložb niti za njihovo promocijo v mednarodnem prostoru. To otežuje pritegovanje (tujih in domačih) naložb in njihovo načrtovanje.
- Obstoječa baza podatkov ni vključena v sistemsko zbiranje, urejanje in vzdrževanje v sklopu uradnih podatkov javne uprave. To otežuje standardiziran pristop in povzroča nesmotrno porabo javnih sredstev.
- Podatkovna baza ima le funkcijo evidence, ne pa uradnega registra, ki bi ga (skupaj z investicijskimi ukrepi) podpirala zakonodaja. To otežuje trajnostni pristop k upravljanju.

- Podatkovna baza ni odprti podatek javne uprave v skladu z usmeritvami MJU in portalom OPSI (Odpri Podatki Slovenije). To otežuje transparentnost in dostop do podatkov za investitorje.
- Podatkovna baza trenutno ni vključena v projekt e-Prostor, kar pomeni, da ni del sistema prostorskih podatkov javne uprave.
- Kot posledica navedenega na vseh teritorialnih ravneh (država, regija, občina) ni razvojnih usmeritev in ukrepov na področju spodbujanja razvoja poslovnih con.

Glavni cilji so:

1. Izdelati metodologijo, na podlagi katere se bodo opredelili kriteriji za določitev tipov poslovnih con in subjektov inovativnega okolja v Sloveniji. Metodologija bo omogočila tudi poenotenje definicij na tem področju.
2. Izdelati model upravljanja in trženja poslovnih con in subjektov inovativnega okolja ter pripraviti izhodišča oz. priporočila za usmerjanje razvojnih ukrepov na področju gospodarskega in prostorskega razvoja za posamezne tipe poslovnih con po dejavnostih in velikosti, ki naj bi prispevala k učinkovitejšemu usklajevanju nacionalne, regionalne in lokalne ravni.
3. Predlagati rešitve za trajno spremljanje in vzdrževanje ažurnega stanja podatkov poslovnih con in subjektov inovativnega okolja v Sloveniji ter pripraviti koncept aplikacije za zajem, vodenje in ažuriranje con in subjektov inovativnega okolja.
4. Na podlagi testnega vzorca vzpostaviti zasnove evidence poslovnih con in subjektov inovativnega okolja.

Na vsebinskem področju predlaganega projekta so pomembno izhodišče rezultati projekta »Gospodarske cone Republike Slovenije na svetovnem

spletu« (Gulič in Bizjak, 2012), v katerem so predlagani poimenovanja in kategorizacije poslovnih con v navezavi na veljavno Strategijo prostorskega razvoja Slovenije. Projekt, ki je bil izdelan za javno agencijo JAPTI (zdaj SPIRIT Slovenija), je tudi vzpostavil evidenco poslovnih con, ki je temeljila na podlagi anketnega ugotavljanja takratnega dejanskega stanja po občinah. Evidenca je dostopna prek spletne aplikacije na naslovu <http://www.investslovenia.si/>. Do leta 2012 je evidenco vzdrževal Urbanistični inštitut RS, ki je tudi izdelal aplikativno rešitev v obliki spletnega GIS-a, ki je omogočal tudi pregled gospodarske infrastrukture in objektov iz katastra stavb. Pregled poslovnih con iz te evidence, ki ga je v svojem diplomskem delu opravil Žokalj (2011), je pokazal, da pregledovalnik omogoča dober pristop do podatkov o poslovnih conah, da pa bi bilo treba vnos razširiti še na tako imenovana opuščena industrijska (brownfield) območja. Žokalj tudi predlaga, naj se določene dejavnosti združujejo na določenih območjih, ker potrebujejo specifično infrastrukturo.

V poročilu o prostorskem razvoju (Fonda in drugi, 2016), ki se nanaša na Strategijo prostorskega razvoja Slovenije, je zapisano, da se kažejo težave pri propadanju industrijskih območij in preveliki razpršenosti poslovnih con. Med ugotovitvami je zapisano, da je treba spodbuditi večjo uporabo degradiranih območij, ki pa jih je mogoče revitalizirati in uporabiti tudi za poslovne cone. Tudi v Nacionalnem poročilu o urbanem razvoju – Habitat III (Vodab in drugi, 2016) je omenjeno, da je proces vzpostavljanja gospodarskih con v začetku potekal spontano in nepovezano, kar je tudi trenutni izraz stanja poslovnih con v prostoru, ki bi ga lahko opredelili z izrekom »Poslovna cona v vsako občino«. Ugotovitve projekta »Strokovne podlage za upravljanje in prostorski razvoj gospodarskih con na Gorenjskem« (Gulič in Bizjak, 2006), ki je predlagal, da bi se v gorenjski sta-

tistični regiji vzpostavil gospodarski center Gorenjske, ki bi združeval cone, samo potrjujejo, da občine praviloma niso zainteresirane za povezovanje, temveč želijo vzpostaviti poslovno cono/-e na svojem ozemlju. Irma Potočnik Slavič (2010) v analizi poslovnih con opozarja, da je večina con miniaturna, da se pojavljajo na cenovno ugodnejših ravnih površinah, kar velikokrat posega v kmetijske površine, in da se cone velikokrat niso razvijale načrtno, temveč stihijsko, kar pomeni dodatno obremenitev za obstoječo infrastrukturo. Ugotovila je tudi, da na eni strani obstaja velik interes s strani podjetnikov, ki bi svoje prostore iskali oziroma gradili na ustreznih zemljiščih, po drugi strani pa občine ponujajo veliko majhnih, slabo zasadenih in nekonkurenčnih zemljišč, kar vpliva na njihovo slabšo zasedenost in višanje stroškov upravljanja za občine.

Kot je bilo že prej omenjeno, je poimenovanj poslovnih con več in ta med seboj niso usklajena, kar ugotavlja tudi David Bole (2010) in pred njim Gregor Čok (2003). Bole ugotavlja še, da so bile opravljene določene tipizacije con, in sicer na podlagi velikosti in njihovega vpliva.

Iz pregleda literature in zaključenih projektov je razvidno (Potočnik Slavič, 2010; Žokalj, 2011; Gulič in Bizjak, 2012; Koželj, 2016; Lampič in drugi, 2016), da uradna evidenca poslovnih con še ni. Obstaja evidenca poslovnih con (Gulič in Bizjak, 2012), ki jo uporablja Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije – SPIRIT. Obstajajo tudi evidence degradiranih območij (Koželj, 2015; Lampič in drugi, 2016), ki bi jih lahko z revitalizacijo uporabili tudi za izgradnjo poslovnih con, nekatere med njimi pa celo spadajo med poslovne cone, saj na določenem delu cone še poteka poslovna dejavnost, drugi del pa je opuščen. Z evidenco lahko povežemo tudi aplikativne rešitve, ki so bile narejene za

dopolnjevanje in ažuriranje con s strani vzdrževalcev ter spremljanje in iskanje po evidenci s strani zainteresirane javnosti. Trenutno sta aplikativni rešitvi izdelani le za evidenco poslovnih con pri agenciji SPIRIT (Gulič in Bizjak, 2012; www.investslovenia.si) in za evidenco degradiranih območij (Lampič in drugi, 2016; crp.gis.si). Obe aplikativni rešitvi sta narejeni kot spletni aplikaciji, ki omogočata preprosto iskanje po bazi podatkov in preprosto analitiko. Aplikacija, ki je bila prvotno narejena za agencijo JAPTI (zdaj SPIRIT), je v osnovi omogočala tudi določene GIS-funkcije, kot so prikaz različnih plasti podatkov (ceste, kataster objektov, DOF ...), ki so dopolnjevali plast poslovnih con, in je že v osnovi zajela tudi podatke o komunalni opremljenosti območij, oddaljenosti od postaj javnih prevoznih sredstev ipd. Pozneje so GIS-aplikacijo zamenjali z zemljevidi Google in manjšim naborom atributnih podatkov za njeno hitrejše delovanje. Na podobni osnovi, toda novejšega datuma, je narejena tudi aplikacija za prikaz degradiranih območij. Izdelava dobre spletne GIS-aplikacije je lahko zelo zahteven projekt, ki lahko traja precej časa in zahteva precejšnja finančna sredstva.

V globalnem merilu je Slovenija relativno majhna in razvita članica OECD, ki lahko izkoristi določene konkurenčne prednosti, predvsem v nekaterih dejavnostih, ki potrebujejo visoko strokovno delovno silo z dobrim dostopom do znanja in tehnologije. Zaradi svoje majhnosti Slovenija ni zanimiva z vidika velikosti trga, pač pa z vidika ugodne geografske lege, bližine gospodarsko razvitih držav članic EU in transportne infrastrukture. S svojimi strateškimi usmeritvami želimo Slovenijo umestiti kot zeleno, aktivno, zdravo in digitalno regijo z vrhunskimi pogoji za ustvarjanje in inoviranje, usmerjeno v razvoj srednje in visoko tehnoloških rešitev na nišnih področjih, ki so regulirana z različnimi

predpisi in pogoji, ki jih je treba upoštevati pri njihovem razvoju.

Ker se občine zavedajo, da morajo za svoj obstoj in razvoj vlagati tudi v zagotavljanje razvojne infrastrukture, ki bo spodbujala demografski razvoj in gospodarstvo po posameznih območjih, vsaka občina želi zagotoviti nadaljnji razvoj tudi tako, da na različne načine spodbuja svoj razvoj na bolj ali manj inovativne načine, ki pogosto niso povezljivi niti s sosednjimi občinami (npr. razvoj poslovnih con). Pogosto razvojne želje posameznih območij nimajo realnih osnov, ki bi omogočale njihov dejanski razvoj. Trditev potrjuje naslednja primera: umeščanje izobraževalnih centrov (srednjih šol in fakultet) in izobraževalnih programov za opravljanje dejavnosti z nezadostnim potencialom za nadaljnje vključevanje v trg dela (npr. zaposlovanje v občini in bližnji okolici) in neustrezna prometna ali energetska infrastruktura za opravljanje določenih vrst dejavnosti.

Določene nove priložnosti prav gotovo ponuja digitalizacija družbe in gospodarstva, ki odpira nove poslovne priložnosti. Različne strategije, ki jih sprejema država, so korak v pravo smer, vendar je napore treba usmeriti v njihovo izvedbo ob upoštevanju globalnih tokov, ki so posledica podnebnih sprememb, neuravnoveženega razvoja, vojn in drugih kriz, staranja prebivalstva in hitrega tehnološkega razvoja.

Kadar govorimo o pripravi izhodišč oziora priporočil za usmerjanje razvojnih ukrepov na področju gospodarskega in prostorskega razvoja za posamezne tipe poslovnih con po dejavnostih in velikosti, ki naj bi prispevala k učinkovitejšemu usklajevanju nacionalne, regionalne in lokalne ravni, ne moremo mimo določenih ključnih nacionalnih strateških dokumentov, kot so:

1. Strategija pametne specializacije (SVRK, 2015),

2. Strategija razvoja Slovenije 2030 (osnutek) (SVRK, 2017),
3. Digitalna Slovenija 2020 – strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020 (MJU, 2016),
4. Deklaracija TNI (GZS, 2016).

Zaradi pogostih sporov, ki so posledica interesov različnih deležnikov, morajo biti kazalniki, ki opisujejo in opredeljujejo lastnosti obstoječih in potencialnih novih poslovnih področij, zasnovani tako, da kar najbolj onemogočajo špekulacije ter temeljijo na neodvisnih in primerljivih virih. Zaradi povezljivosti in interpretacije pa je smiselno upoštevati tudi mednarodne kazalnike in gradiva, kot so New urban Agenda – Habitat III (UN, 2017), Indicators od Sustainable Development, Guidelines and Methodologies (UN), Urbana agenda EU (Dogovor iz Amsterdam), standardi, ki se razvijajo v okviru ISO/TC 268&SC1, kot so ISO 37120, ISO 37121 ipd., ISO 37101, drugi standardi, kot so ISO 37120:2014: ISO 37151, Global Land Indicators Initiative (GLII) ipd. Kazalniki bodo usmerjeni predvsem za opredelitev prioritete poslovne cone na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Za zagotavljanje dolgoročnega preživetja industrijskih, poslovnih in razvojnih con je upravljalvske aktivnosti smiselno usmeriti v promocijo teh con, pri čemer promocija temelji na:

- krepitvi gospodarstva, podjetništva in razvoja na območjih, ki gravitirajo na cono;
- vnaprej znanih pogojih (davki in druge dajatve, dolgoročne investicije v razvoj območja ...), ob upoštevanju, da se z davkoplačevalskega vidika pojavita dve skupini deležnikov (lastniki in uporabniki);
- krepitvi sposobnosti nadaljnega samoorganiziranja in razvoja.

Posebej pomembni so povezava in hiter prenos ali združevanje znanj, kompe-

tenc, informacij kot osnove za sprejemane hitrih odločitev, dialog z različnimi deležniki, različni principi modeliranja inovativnih poslovnih modelov ipd. Pri razvoju poslovnih con, internacionalizaciji in prenosu znanja se je smiselno vključiti in povezati tudi z aktivnostmi, ki se izvajajo v okviru Strategije pametne specializacije, SRIP, kompetenčnih centrov (KoC) in drugih.

Vsebina posameznih sklopov projekta (tako imenovani delovni paketi)

Delo bo potekalo v petih delovnih paketih. V 1. delovnem paketu se bo izdelala metodologija, na podlagi katere se bodo določili kriteriji za določitev tipov poslovnih con in subjektov inovativnega okolja v Sloveniji. Metodologija bo omogočila tudi poenotenje definicij na tem področju. V 2. delovnem paketu bo izdelan model upravljanja in trženja s priporočili za usmerjanje razvojnih ukrepov na področju gospodarskega in prostorskega razvoja con. 3. delovni paket bo vzpostavil delujoč sistem spremljanja sprememb poslovnih con in subjektov inovativnega okolja na območju Slovenije za učinkovitejše načrtovanje rabe prostora, umeščanje investicij in privabljanje investorjev. V sistem spremljanja poslovnih con spada tudi izdelava aplikacije, v okviru katere bo oblikovana platforma za vodenje grafičnih in atributnih podatkov o poslovnih conah in subjektih inovativnega okolja. Vzpostavitev evidence poslovnih con in subjektov inovativnega okolja in zajem podatkov se bosta izvajala v 4. delovnem paketu. 5. delovni paket pa je namenjen diseminaciji rezultatov.

Partnerji v projektu

V projektu sta partnerja Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Geodetski inštitut Slovenije.

Vodja projekta je dr. Igor Bizjak, univ. dipl. inž. arh., zaposlen na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije.

Na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije sodelujejo pri projektu še ti sodelavci:

- mag. Andrej Gulič, univ. dipl. soc.,
- dr. Sabina Mujkić, univ. dipl. inž. geod.,
- mag. Borut Pegan Žvokelj, univ. dipl. inž. geod.,
- Boštjan Cotič, univ. dipl. inž. arh.,
- Barbara Mušič, univ. dipl. inž. arh.

Na Geodetskem inštitutu Slovenije pri projektu sodelujejo ti sodelavci:

- dr. Dalibor Radovan, univ. dipl. geod.,
- Blaž Barborič, univ. dipl. geograf,
- Barbara Černič, univ. dipl. geografinja,
- Miran Janežič, univ. dipl. inž. geod.,
- Janja Hari, univ. dipl. pravnica,
- dr. Sebastjan Meža, univ. dipl. inž. gradb.,
- Marko Zore, univ. dipl. inž. geod.

Dr. Igor Bizjak, univ. dipl. inž. arh.
Urbanistični inštitut Republike Slovenije,
Ljubljana
E-pošta: igor.bizjak@uirs.si

Viri in literatura

Bole, David. Sekundarna gospodarska središča v Ljubljani: analiza stanja in presoja načrtovanega razvoja. Ljubljana: Urbani izziv, letnik 21, št. 1, 2010.

Čok, Gregor. Gospodarske cone: vsebinska in terminološka opredelitev. Urbani izziv, 14(1), str. 55–59, 2003.

Gulič, Andrej, Bizjak, Igor. Strokovne podlage za upravljanje in prostorski razvoj gospodarskih con na Gorenjskem. Sestavni del projekta INTERREG IIIa ROPOL – Razvoj obmejnih poslovnih lokacij Slovenija – Avstrijska Koroška. UIRS. Ljubljana, 2006.

Gulič, Andrej, Bizjak, Igor. Gospodarske cone Republike Slovenije na svetovnem spletu: zaključno letno poročilo. Ljubljana: UIRS, 2012.

Fonda, Mihael, Zavodnik Lamovšek, Alma, Pogačnik, Andrej, Foški, Mojca, Drobne, Samo, Golobič, Mojca, Marot, Naja, Hudoklin, Jelka, Hočevar, Irena. Poročilo o prostorskem razvoju. Ljubljana: MOP, 2016.

Koželj, Janez. Merila in kriteriji za določitev degradiranih urbanih območij (DUO 2). Naloga: 01/2015 DUO po pogodbi št. 2550 – 15 – 540002. Ljubljana: MOP, 2016.

Lampič, Barbara, Cigale, Dejan, Krevs, Marko, Kušar, Simon, Potočnik Slavič, Irma, Foški, Mojca, Pichler-Milanović, Nataša, Zavodnik Lamovšek, Alma, Barborič, Blaž, Mesner, Nika, Meža, Sebastjan, Radovan, Dalibor. Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij: vmesno poročilo (obdobje 15. 10. 2015–15. 3. 2016). Ljubljana: FF, Univerza v Ljubljani, 2016.

Potočnik Slavič, Irma. Geografski vidik obrtno-poslovnih con na slovenskem podeželju. IB Revija, letnik 44, št. 1, str. 43–55, 2010.

Vodeb, Vlasta, Mladenovič, Luka, Nikšič, Matej, Cotič, Boštjan, Šuklje Erjavec, Ina, Praper, Sergeja, Gulič, Andrej, Sendi, Richard, Miklavčič, Tomaž, Robič, Gregor, Uršič, Nina. Nacionalno poročilo o urbanem razvoju – Habitat III. Ljubljana: MOP, 2016.

Žokalj, Janez. Infrastrukturne potrebe za izvajanje dejavnosti. Diplomski naloga. Ljubljana: FGG, 2011.